HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

קמוניא ואשלג [א]הטבילו ועשה על גביו טהרות העביר עליו שבעה סמנין ולא עבר הרי זה צבע הטהרות טהורות ואינו צריך להטביל עבר או שדיהה הרי זה כתם והטהרות טמאות וצריך להטביל [ב]איזהו רוק תפל כל שלא טעם כלום מי גריסין לעיסת גריסין של פול [א]חלוקת נפש מי רגלים [ב]שהחמיצו וצריך לכסכס שלש פעמים לכל אחד ואחד [ג]העבירן שלא כסדרן או שהעביר שבעה סמנין כאחת לא עשה ולא כלום: **גמ'** תנא [ד]נתר אלכסנדרית ולא נתר אנטפטרית: בורית: אמר רב יהודה זה אהלא והתניא הבורית והאהל אלא מאי בורית כבריתא ורמינהי [ה]הוסיפו עליהן הלביצין והלעונין הבורית והאהל ואי בורית כבריתא מי אית ליה שביעית [ו]והתנן [ז]זה הכלל כל שיש לו עיקר יש לו שביעית וכל שאין לו עיקר אין לו שביעית אלא מאי בורית אהלא והתניא הבורית והאהל תרי גווני אהלא: קמוניא: אמר רב יהודה שלוף דוץ: ואשלג: [ח]אמר שמואל שאלתינהו לנחותי ימא ואמרו אשלגא שמיה ומשתכח ביני נקבי מרגניתא ומפקי לה ברמצא דפרזלא: הטבילו ועשה [כו']: תנו רבנן העביר עליו שבעה סמנין ולא עבר צפון ועבר טהרותיו טמאות צפון צבע נמי מעבר אלא [ד]העביר עליו ששה סמנין ולא עבר העביר עליו צפון ועבר טהרותיו טמאות שאם העביר שביעי מתחילה שמא עבר תניא אידך [ה]העביר עליו שבעה סמנין ולא עבר שנאן ועבר טהרותיו טהורות א"ר זירא [ו]לא שנו אלא הטהרות שנעשו בין תכבוסת ראשונה לשניה אבל טהרות שנעשו אחר תכבוסת שניה טהרותיו טמאות שהרי הקפיד עליו ועבר

אמר

קמוניא ואשלג. מפרש בגמ': **הטבילו.** קודם שהעבירן עליו: **הרי זה צבע.** דאי הוה דם הוה עבר: **שדיהה.** נשתנה מאדמימותו: **לעיסת גריסין של פול חלוקת נפש.** שנחלק האוכל מן הקליפה לועסה לגריסת הפול ומעבירו על הכתם: **לכסכס.** לשפשף: **שלש פעמים.** בין שתי ידיו כדרך כיבוס בגדים שכופל גדו עם גדו ומשפשף ומוליך ומביא: **כסדרן.** כדרך ששנויין כאן: **לא עשה ולא כלום.** לא לבדוק ולא לבטל: **גמ' כבריתא.** גפרית: **הוסיפו עליהן.** לענין שביעית הלביצין: **עיקר.** שורש שממנו חי. וגפרית קרקע בעלמא הוא: **רמלא דפרזלא** ט): **צפון.** שבו"ן בלע"ז: **שנאן ועבר טהרותיו טהורות.** דאם איתא דדם הוא בהעברה קמייתא הוה עבר: **תכבוסת.** העברת סממנין: **שהרי הקפיד עליו.** כשחזר והעבירן גילה דעתו שמקפיד עליו בספק דם: **ועבר.** על ידי העברה זו ונעשה בו מעשה דם שכן דרך דם לעבור על ידי שבעת הסממנים:

מידי

אמר רב יהודה זה אהל. בשבת פרק רבי עקיבא (דף צ.) איכא ספרים דגרסי זה החול ופריך והתניא הבורית והחול ותימה דהתנן חול בפרק המוציא (שם פ:) וי"ל דתרי גווני חול חד לבנין וחד לחפיפה וכבוס ואתי שפיר להאי גירסא במסקנא דקאמר אלא מאי בורית אהל ולא קאמר אלא לעולם כו': **והתניא** הבורית והאהל. פי' לענין שביעית נשנית אבל לפי גירסת הספרים דשבת דגרס הבורית והחול תימה היא לענין מה נשנית ואי לענין הוצאת שבת הא קאמר רבי יהודה שיעור בנתר ובורית כדי להעביר בו את הכתם והך שיעורא לא שייך רק מהני ז' מיני סמנים ומיהו אפשר דרבנן אית להו דבורית וחול הראויין לחפיפה וכבוס אית להו חד שיעורא לענין שבת ורבי יהודה פליג אבורית לחוד וקאמר כדי להעביר בו את הכתם: **כבריתא.** פירש"י גפרית וכן בערוך י) אש וגפרית תרגום אשתא וכבריתא (תהלים יא) והקשה הר"ר יעקב מאורליינ"ש בשבת כי פריך כבריתא מי אית ליה שביעית לפרוך ממתני' דשבת דתנן בפ' המוציא (דף עח:) שיעור אחרינא בגפרית וזפת כדי לנקוב נקב ומיהו לא קשה דבכמה מקומות מצי למפרך ממשנה וכשהפירכא יותר פשוטה מן הברייתא פריך מינה ועוד כיון שסידר הש"ס הכא הוצאה שם והוקבעה: **כל** שאין לו עיקר. פירש בקונטרס במסכת עבודה זרה (דף יד.) עיקר המתקיים בארץ בימות החמה ובימות הגשמים וזה קשה דא"כ תבואה לא יהא נוהג בה שביעית שאינה מתקיימת בימות הגשמים ונראה כמו שפירש הכא שאין לו שורש בארץ כמו גפרית וגם מה שפירש שם תורניתא מין ארז כדאיתא בראש השנה (דף כג.) שיטה תורניתא זה אינו נראה דבמסכת ע"ז (דף יד.) פריך כי הכא ומי אית ליה שביעית והתניא כו' והרי ודאי לארז יש לו שורש על כן נראה כמו שפי' רש"י בשבת (דף צ.) שהוא כעין מחפורת צריך שקורין אלו"ס ומין קרקע הוא וכמו גפרית הוא שאינו נשרש בארץ: **תרי** גווני אהלא. תימה לספרים דגרסי בשבת (שם) והתניא הבורית והחול אמאי לא משני מעיקרא תרי גווני חול כדמשני במסקנא גבי אהל וי"ל דקים ליה להש"ס דלא הוו תרי גווני חול לכבוס: [כ]**הטבילו** ועשה על גביו טהרות כו' הרי זה צבע. אין לפרש הרי זה ודאי צבע כדפירש בקונטרס בפרק ארבע מיתות (סנהדרין דף מט:) דאם כן לקמן אמאי קאמר אבל טהרות שאחר תכבוסת שניה טמאות הלא כיון שלא עבר מתחלה בז' סממנים ודאי צבע הוא ועוד כי פריך לקמן לר"ל דאמר בלוע שיכול לצאת ע"י הדחק לא שמיה בלוע ממתניתין דהרי זה צבע מאי פירכא היא הרי היא ודאי צבע ואין כאן טומאה בלועה כלל ואמאי נקט נמי והטבילו אפי' לא הטבילו נמי על כן צריך לפרש הרי זה ספק צבע כלומר יש לנו לתלות בצבע ואע"פ דפעמים דדם נדה [אינו] עובר ע"י ז' סמנין הכא איכא ספק ספקא מלבד טעמא דבטול דשמא צבע הוא כיון דלא עבר ואם תמצי לומר דדם הוא אימא מעלמא אתא הילכך מטהרינן אפילו למפרע אבל טעמא דבטול לחוד לא מהני דגבי דם נדה דקאמר מעביר עליו ז' סמנין ומבטלו אינו אלא לטהר מכאן ולהבא אבל למפרע טמא מדרבנן הואיל והקפיד שסבור שיכול לצאת ע"י ז' סממנין ואכתי לא בטלו ואע"ג דמן התורה טהור דהואיל ואין סופו לצאת ע"י ז' סממנין נתבטל אבל כאן כיון דאיכא ספק ספקא ובטול טהור אף מדרבנן למפרע ומיהו מטעם ספק ספקא לחוד לא הוה מטהרינן ליה אי לאו טעמא דבטול משום דרגילות לבא דם מגופה כדאמרינן בפרק קמא (לעיל דף ג.) בצפור לא נתעסקה בשוק של טבחים לא עברה האי דם מהיכא אתא דעל כרחך בלא טעמא דבטול לא מטהרינן ליה מטעם ספק ספקא מדנקט הטבילו אע"ג דמקילינן בשאר ספק ספקא ומשום הכי פריך מינה לר"ל דבטל אע"ג דיכול לצאת ע"י הדחק בצפון ואם תאמר אכתי למה לי הטבילו כיון דטהור מטעם בטול וספק ספקא וי"ל דנהי דכשנתייבש הבגד נתבטל מיהו בעודו ובעודו לח לא נתבטל ולא נגע בו הבגד ומשום הכי צריך להטביל ועוד יש לומר הרי זה צבע צביעות דם בעלמא ונתבטל ולא נצטרך לטעם דספק ספקא והשתא נתפרש טעם בטול במשנה דמינה פריך לריש לקיש ומיהו פירוש ראשון נראה עיקר דלשון צבע לא משמע צביעות דם אלא צבע ממש:

צפון צבע נמי מעבר. וא"ת ומה בכך והא הקפיד עליו כיון שהעביר צפון אחר שבעה סמנין ונימא דטהרותיו טמאות דקאמר קאי אתכבוסת שניה ומהאי טעמא נמי קאמרינן לקמן שנאן ועבר דטהרות שנעשו אחר תכבוסת שניה טמאות והכא נמי ליטמא וליכא למימר דקפידא לא מהני אלא כשעובר בז' סממנין שמעבירין בקל אבל צפון שמעביר על ידי הדחק אפילו הקפיד טהורות דלקמן מסיק רב פפא יכול לצאת והקפיד עליו דברי הכל טמא אע"פ שאין יכול לצאת אלא ע"י הדחק והיינו שיכול לצאת על ידי צפון דהא ממתני' פריך רבי יוחנן לריש לקיש אמאי טהורה כי לא עבר ע"י ז' סמנין הא יכול לצאת ע"י צפון וי"ל דברייתא לא איירי בטהרות דלאחר תכבוסת שניה דיותר היה ראוי לאשמועינן טהורותיו טהורות אטהרות דלאחר תכבוסת ראשונה כדקאמר בברייתא דלקמן אלא אתכבוסת ראשונה נמי קאי והוה מצי למפרך מברייתא דבסמוך דקתני שנאן ועבר טהרותיו טהורות אלא דניחא ליה למיפרך מגופה:

העביר עליו ששה סמנין ולא עבר העביר עליו צפון ועבר כו'. תימה פשיטא והלא אינו מזכיר במשנתינו צפון במנין ז' סממנין ומאי קא משמע לן והא פשיטא דבששה לא סגי ויש לומר דאשמועינן דאע"ג דלא עבר כלל ולא נשתנה ע"י ו' סמנין איכא למימר משום השביעי לא יעבור קא משמע לן דיש להחמיר דשמא בשביעי אם העביר קודם הצפון היה עובר: **שנאן** ועבר. נראה לר"י דע"י שנאן צבע נמי עובר דאי לאו הכי אמאי טהורות אפילו למפרע הא ליכא הכא ספק ספקא ויהיו טמאות למפרע כיון דליכא אלא חדא ספקא כדפרישית במתניתין: **שהרי** הקפיד עליו. וא"ת (א) אמתני' דקתני הרי זה צבע מ"מ כשיכבסנו הרי מקפיד עליו וליטמא טהרות דלאחר תכבוסת וי"ל דכבוס אינו קפידא דאינו אלא ללבנו וא"ת מ"מ כשיכבסנו יטמא הבגד שיצא הדם ואינו בלוע וי"ל דביציאתו יבטל נמי בתכבוסת: **שהרי** הקפיד עליו ועבר. וא"ת מה צריך לומר ועבר וכי תימא משום דנפלט וטמא הבגד א"כ אמאי נקט והקפיד וי"ל דנקט ועבר דאז קפידתו קפידא הואיל והועילה מחשבתו שעבר ומשום הכי נמי קתני במתניתין דכי לא עבר טהור ואף על גב דהקפיד:

אמר

מסורת הש"ס

א) בערוך ערך חלק ג' האריך בפי' זה עי"ש וע"ע בערך לעס א], ב) [בפיסקא לקמן סג. פרש"י ד"ה שהחמיצו שהסריחו], ג) זבחים צה: סנהדרין מט:, ד) שבת צ. ע"ש, ה) שם ע"ש, ו) [ל"ל והתניא], ז) ע"ז יד. שבת צ., ח) שבת צ., ט) חסר כאן במאמר ארוך של ברזל כמו שפי' שבת קג. וע' כאן במ"ל, י) [ע' כבר ב'], כ) שייך למתני',

עין משפט נר מצוה

כז א מיי' פ"ד מהל' מטמאי משכב ומושב הלכה יג:

כח ב מיי' פ"ט מהל' איסורי ביאה הל' לח סמג לאוין קיא וסמג עשין רמג:

כט ג מיי' שם הל' לז:

ל ד ה ו מיי' פ"ד מהל' מטמאי משכב ומושב הלכה יד:

הגהות הב"ח

(א) תד"ה שהרי וכו' במתניתין דקתני:

לעזי רש"י

שבו"ן. סבון.

מוסף רש"י

וצריך לכסכס. לשפשף הכתם (זבחים צה:). **שלא כסדרן.** כסדר שהן שנויין במשנה זה אחר זה, כך סדר העברתן (שם). **לא עשה ולא כלום.** אין זה נסיון, שאם לא עבר בכך אכתי איכא למימר דם הוה והאי דלא עבר היינו משום דאין גריסין מועילין אלא לאחר הרוק, וכן כולם כסדר (סנהדרין מט:). **אנטפטרית.** מקום (שבת צ. ושם: אנפטרין). **הלביצין.** לטרו"ן (שם). **והלעונין.** לענה (שם). **שיש לו עיקר.** שנשרש בארץ (שם). **שאין לו עיקר.** להתקיים בארץ בימות הגשמים, כגון קישואין ודילועין וכיוצא בהן (ע"ז יד.). **אין לו שביעית.** ומותר לעשות מהן סחורה ואינו מצווה להפקירן (שם). **שלוף דוץ.** לא איתפרש אבל כך שמו (שבת צ.) ולא ידענא מאי היא (סנהדרין מט:). **ביני נקבי מרגניתא.** נמצא בנקבי מרגליות העולות מתוך הים (שם). **ברמצא דפרזלא.** מזלגות קטנים (חולין כה.) פוריידורא של ברזל (שבת צ.).

תוס' הרא"ש

אלא מאי בורית אהל. ק"ק דה"ל למימר אלא לעולם מאי בורית אהל הילכך נראה כגירסא דשבת פרק אמר רבי עקיבא דגריס מעיקרא בורית אמר רב יהודה זה החול והתניא והבורית והחול כו': **והטבילו** ועשה על גביו טהרות העביר עליו ז' סמנין ולא עבר הרי זה צבע. אין לפרש דהוי ודאי צבע מדלא עבר דא"כ אמאי [נקט] הטבילו אפי' לא הטבילו נמי טהרותיו טהורות ועוד מאי מותיב מינה ר' יוחנן לר"ל בגמ' דאמר טומאה בלועה מטמאה כיון דצבע הוא אין כאן טומאה בלועה כלל. ועוד תניא בגמ' שנאן ועבר טהורתיו טהורות ומפרש דהיינו טהרות שבין תכבוסת ראשונה לשניה אבל טהרות שאחר תכבוסת שניה טמאות עד שיטביל כיון שהקפיד עליו ואי ודאי צבע הוא כשלא עבר בראשון מה תלוי בקפידא כיון דודאי אין כאן דם. אלא ה"פ הרי זה ספק צבע והוי כעין ספק ספיקא ספק צבע ספק דם ואפי' את"ל דם אימור מעלמא אתא ולא ספק ספיקא ממש. דא"כ בלא העברת סמנין יהא טהור אלא אינו כשאר ספק ספיקא דעלמא משום דרוב פעמים מגופה אלא ע"י שלא עבר ע"י ז' סמנין ה"ל ספק ספיק' ומטהרינן ליה אבל דם נדה ודאי אע"ג דאמרינן בגמ' דמעביר עליו ז' סממנין ומבטלו ה"מ לטהרות דלאחר תכבוסת דכיון שביטלו גלי אדעתיה שאינו מקפיד עליו עוד. אבל טהרות דקודם לכן טמאות שהרי לא ביטלו עדיין. ודוקא מדרבנן אבל מדאורייתא טהורות כיון שהוא בלוע כל כך שאינו סופו לעבור ע"י סממנין הילכך דוקא הטבילו הוא דמטהרינן משום דאיכא לספוקי בצבעים דאפי' היה דם נדה ודאי לא היו טמאות מדאורייתא אלא מדרבנן אבל אם לא הטבילו דאם היה דם נדה ודאי היו טמאות מדאורייתא שהרי נטמא הבגד מתחלה כשנפל עליו הדם הלח אין לטהר מטעם דאיכא

תוס' הרא"ש (המשך)

לספוקי בצבעא. זו היא שיטת רבינו שמשון. ונדחק לפרש ולחלק לר' יוחנן בין כתם לדם נדה ממש דבכתם טהרות הראשונות טהורות ובדם נדה טמאות. וק"ל מאי שנא דם נדה שהוא כל כך שאינו יכול לצאת כ"א ע"י צפון מחרסין הבלועין משקין טמאין ואינן יכולין [לצאת] כ"א ע"י הסק תנור דמטהר ר' יוחנן הילכך נראה לפרש הרי זה צבע כיון שהעביר עליו ז' סמנין ולא עבר הוברר הדבר שהיה בלוע מעיקרו כל כך שאינו יכול [לצאת] כ"א ע"י צפון ונתבטל מתורת דם ואין כאן צביעת דם בעלמא. וה"ה דם נדה ודאי אם הטבילו ועשה על גביו טהרות והעביר עליו ז' סמנין ולא עבר טהרותיו טהורות והאי דנקט כתם משום דמתניתין איירי בכתמים וה"ה דם נדה ודאי והיינו דקתני ר' חייא דם הנדה ודאי מעביר עליו ז' סמנין ומבטלו דאם עבר נטהר הכתם ואם לא עבר הוברר שהיה בלוע כל כך שלא היה יכול לעבור כ"א ע"י צפון ואפי' טהרות הראשונות טהורות: **צפון** ציבעא נמי מעבר. פי' כיון שע"י ז' סמנין לא עבר בלוע הוי וטהור כדתנן במתניתין ומה שעבר ע"י צפון לא יצא ע"י כך מתורת בלוע דאפי' ציבעא נמי מעבר. ותימה מאי קשיא ליה דילמא טהרותיו טמאות דקאמר היינו לאחר העברת צפון שהרי הקפיד עליו ועבר כדאמרינן בסמוך דטהרות דלאחר תכבוסת שניה טמאות וכ"ת דוקא כי עבר ע"י ז' סמנין אהני קפידתו לטמא אח"כ אבל כי לא עברי אלא ע"י צפון אין קפידתו קפידא לפי שהוא בלוע יותר מדאי דהא אמרינן בסוף שמעתין אמר רב פפא יכול לצאת ע"י הדחק והקפיד עליו והיינו בליעת חרסים ע"י היסק תנור דפליגי ביה ויכול לצאת ע"י צפון כיוצא בו דהא פריך ר' יוחנן לר"ל ממתניתין אמאי טהורות כי לא עבר הא יכול לצאת ע"י צפון והוי כמו יכול לצאת ע"י היסק דמטמא ר"ל אע"פ שלא יצא. וי"ל דא"כ ה"ל למימר טהרותיו טהורות. ונימא דקאי אתכבוסת ראשונה כדאמר בסמוך דמסתמא תחלת דבריו יש לו לפ' אלא ודאי טמאות אתכבוסת ראשונה נמי קאי ואפי' לא היה צפון מעביר הצבע היה יכול להקשות מברייתא דבסמוך שנאן ועבר טהרותיו טהורות אלא דניחא ליה למיפרך מגופה: שאם העביר עליו סם שביעי שמא עבר. ותימה פשיטא דבששה סמנין לא סגי ואם לא העביר כל השבעה טמא. וי"ל דמיירי כגון שלא דיהה מראה אדמימותו כלל בהעברת ששה סממנין סד"א בשביל השביעי מסתמא לא יעבור וצבע הוא: **לא** שאנו אלא טהרות שנעשו אחר תכבוסת ראשונה מטבילה עד תכבוסת שניה. אבל טהרות דמתכבוסת שניה עד שיטבול טמאות דכיון שהקפיד עליו ונהג בו מנהג דם אלמא לא מחשיב ליה בלוע ע"י מה שלא עבר בז' סמנין הראשונים. ותימה אמאי קתני מתניתין דהרי זה צבע ואין צריך להטביל הא כיון שהקפיד עליו להעבירו בז' סמנין נהג בו מנהג דם ויהא טמא עד שיטבול וי"ל דהעברת ז' סמנין דמתניתין אינן כדי להעביר הכתם דאדרבה ניחא ליה טפי שלא יעבור דאז יהיו טהרותיו טהורות. ועוד י"ל דדוקא הכא דאהנו מעשיו דשנאן ועבר אבל לא עבר לא הוי קפידיה קפידא: